

ที่ ฉช ๐๖๓๒/ว.๒๔

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอพนมสารคาม

๑๑๑๙ ม.๑ ต. พนมสารคาม

อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา ๒๔๑๒๐

๑๐ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ส่งคู่มือและแนวทางการดำเนินงานควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก ปี ๒๕๖๐

เรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่ง

สิ่งที่ส่งมาด้วย คู่มือและแนวทางการดำเนินงานควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก ปี ๒๕๖๐ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการแก้ไขปัญหา จากการตั้งรับไปสู่นโยบายเชิงรุกโดยใช้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาของโรคไข้เลือดออก เกิดความรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน พร้อมทั้งหาวิธีการแก้ไข ซึ่งปัญหาของโรคไข้เลือดออกเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อม การดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก จึงต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโรคที่เปลี่ยนแปลงไปที่ต้องช่วยกัน กระตุ้นและชักนำให้ประชาชน องค์กรชุมชน ตลอดจนเครือข่ายสุขภาพให้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ในการนี้ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอพนมสารคาม ขอส่งคู่มือและแนวทางการดำเนินงานควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก ปี ๒๕๖๐

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายชวาล ตัญญบุตร)

สาธารณสุขอำเภอราชสาส์น

รักษาราชการแทน สาธารณสุขอำเภอพนมสารคาม

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ

โทรฯ ๐-๓๘๕๕-๑๕๙๕

คู่มือแนวทางและมาตรการการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ปี 2560

เป้าหมาย

- 1 อัตราป่วยโรคไข้เลือดออกระดับอำเภอไม่เกิน 50 ต่อประชากรแสนคน
2. ลดความชุกชุมของยุงลายพาหะนำเชื้อโรคไข้เลือดออก โดยการลดจำนวนลูกน้ำยุงลาย ดังนี้
 - 2.1 หมู่บ้าน/ชุมชน มีจำนวนหลังคาเรือนที่พบลูกน้ำยุงลายได้ไม่เกินร้อยละ 10 (HI <10) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนหมู่บ้าน/ชุมชนทั้งหมด
 - 2.2 โรงเรียน มีจำนวนภาชนะที่พบลูกน้ำยุงลายในโรงเรียน เท่ากับ 0 (CI = 0) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของโรงเรียนทั้งหมด
 - 2.3 โรงพยาบาลและสถานีอนามัย มีจำนวนภาชนะที่พบลูกน้ำยุงลายในโรงเรียน เท่ากับ 0 (CI = 0) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของโรงพยาบาลและสถานีอนามัยทั้งหมด

มาตรการด้านการป้องกันโรคลวงหน้า ดำเนินกิจกรรม ดังนี้

เป้าหมายสำคัญคือการควบคุมและกำจัดลูกน้ำยุงลาย โดยให้โรงพยาบาล/สถานีอนามัย/องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) เป็นแกนกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมในหมู่บ้าน/ชุมชนและโรงเรียน กลวิธีการควบคุมลูกน้ำยุงลายเน้นวิธีทางกายภาพเป็นหลัก และเสริมด้วยการใช้ทรายกำจัดลูกน้ำในส่วนที่จำเป็นในครัวเรือน มีกิจกรรมดังนี้

1. สสอ./รพ.และรพ.สต. รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการเกิดโรค
2. กำหนดพื้นที่เสี่ยงต่อการระบาดในระดับชุมชน/หมู่บ้าน เพื่อวางแผนในการดำเนินงานป้องกันโรคลวงหน้าก่อนฤดูการระบาด (ตามเอกสารแนบท้าย)
3. มีจัดทีมและแบ่งพื้นที่รับผิดชอบในระดับอำเภอ/ตำบล เพื่อดำเนินการและควบคุมกำกับการดำเนินงานให้ต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงสัปดาห์ธรรงค์ และช่วงที่มีการระบาดของโรค
4. มีการประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินงานและรับทราบปัญหาอุปสรรคเพื่อหาแนวทางแก้ไข โดยเฉพาะในช่วงฤดูการระบาด
5. ประชาสัมพันธ์และกระตุ้นให้ประชาชนมีการกำจัดลูกน้ำยุงลาย ในหมู่บ้าน/ชุมชนและ โรงเรียนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ **ทุก 7 วัน** มาตรการ 3ร.+6ป.1ข. คือ
 - 3 ร. คือ พื้นที่เสี่ยง ประกอบด้วย 1.โรงเรียนบ้าน(พักอาศัย) 2.โรงเรียน 3.โรงพยาบาล
 - 6ป. คือ การปฏิบัติ ประกอบด้วย
 1. ป้อง = ป้องกันไม่ให้ยุงกัน
 2. ปิด = ปิดภาชนะที่ใช้เก็บน้ำให้สนิท ไม่ให้ยุงเข้าไปวางไข่
 3. เปลี่ยน = เปลี่ยนน้ำในแจกันทุก ๗ วัน
 4. ปล่อย = ปล่อยปลากินลูกน้ำในอ่าง ภาชนะเก็บน้ำ เช่นปลาหางนกยูง
 5. ปรับปรุง = ปรับปรุงสภาพแวดล้อม กำจัดขยะที่อาจเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย
 6. ปฏิบัติจนเป็นนิสัย
 - 1 ข คือ ชัดภาชนะที่ใส่น้ำ

6. จัดสัปดาห์รณรงค์ใหญ่ในแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อกำจัดและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำ ยุงลายโดยกำหนดให้ทุกหมู่บ้าน/ชุมชนหลังดำเนินการแล้วจะต้องมี **ความชุกชุมลูกน้ำยุงลายต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด 4 รอบ** คือ

- รอบที่ 1 ระหว่างวันที่ 12 - 16 มีนาคม 2560
- รอบที่ 2 ระหว่างวันที่ 14 - 18 พฤษภาคม 2560
- รอบที่ 3 ระหว่างวันที่ 16 - 20 กรกฎาคม 2560
- รอบที่ 4 ระหว่างวันที่ 10 - 14 กันยายน 2560

7. เฝ้าระวังทางกีฏวิทยาโดยการสำรวจเพื่อประเมินค่าดัชนีลูกน้ำยุงลาย ดังนี้

- สำรวจแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย **ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของหลังคาเรือน และทุกโรงเรียน** โดยดำเนินการสำรวจในเดือนถัดไป หลังเสร็จสิ้นในการรณรงค์ในแต่ละรอบ

- รอบที่ 1 สำรวจระหว่างวันที่ 1 - 10 เมษายน 2560
- รอบที่ 2 สำรวจระหว่างวันที่ 1 - 10 มิถุนายน 2560
- รอบที่ 3 สำรวจระหว่างวันที่ 1 - 10 สิงหาคม 2560
- รอบที่ 4 สำรวจระหว่างวันที่ 1 - 10 ตุลาคม 2560

8. ดำเนินกิจกรรมป้องกันโรคไข้เลือดออกในโรงเรียน โดยเน้นให้เด็กนักเรียนดำเนินกิจกรรมกำจัดลูกน้ำยุงลายที่โรงเรียน/บ้านและบริเวณรอบบ้านตนเองรวมทั้งมีการเสริมกิจกรรมเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน และให้การสนับสนุนหน่วยงานต่างๆที่จัดกิจกรรมรณรงค์

9. ดำเนินการพ่นสารเคมีและกำจัดลูกน้ำยุงลายพร้อมกันทั้งจังหวัดในศูนย์เด็กเล็ก โรงเรียนระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาทุกแห่ง **จำนวน 2 รอบ**

- รอบที่ 1 ระหว่างวันที่ 7 - 11 พฤษภาคม 2560
- รอบที่ 2 ระหว่างวันที่ 9 - 13 กรกฎาคม 2560

10. ให้สุขศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งก่อนฤดูการระบาดและฤดูการระบาดโดยอ่านบทความผ่านหอกระจายข่าวหรือสื่อต่างๆเพื่อกระตุ้นเตือนประชาชนให้กำจัดลูกน้ำยุงลายทุกสัปดาห์

11. มีจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และตรวจเช็คสภาพเครื่องพ่นให้พร้อมเสมอ

12. ควรมีประสานหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อความร่วมมือและงบประมาณในการดำเนินงาน

13. ควรมีการจัดทำประชาคมหมู่บ้าน/ชุมชนที่ปัญหาความร่วมมือ เพื่อกำหนดมาตรการทางสังคม สนับสนุนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

มาตรการด้านการควบคุมโรค ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เมื่อพบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกที่แพทย์วินิจฉัยตามเกณฑ์ WHO ว่าเป็น DF/DHF/DSS รวมทั้งผู้ป่วย Rule out ต้องแจ้งให้**ศูนย์ป้องกันและควบคุมโรคระดับจังหวัด /อำเภอและพื้นที่ที่เกี่ยวข้องทันที**

2. ผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยเป็นไข้เลือดออกต้องซักประวัติการเจ็บป่วย และ**ที่อยู่ขณะเจ็บป่วยให้ชัดเจน**(อาจไม่ใช่ที่อยู่ตามทะเบียนราษฎร์) เพื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะได้ควบคุมโรคในพื้นที่เกิดโรคได้ อย่างถูกต้องและทันถ่วงที

3. ทีม SRRT เมื่อได้รับรายงานว่ามีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกจะต้องไปดำเนินการสอบสวนควบคุมโรค ภายใน 24 ชั่วโมง

4. ดำเนินการควบคุมโรคบริเวณรอบบ้านผู้ป่วยและโรงเรียนที่ผู้ป่วยเรียนหนังสืออยู่ ดังนี้

- พ่นสารเคมีกำจัดยุงตัวแก่ ในรัศมี 50 - 100 เมตร ถ้าเป็นชุมชนหนาแน่นอาจจำเป็นต้องพ่นสารเคมีให้มีรัศมีที่กว้างขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมแต่ละพื้นที่

กรณีพ้นสารเคมีด้วยเครื่องพ่นหมอก ให้พ่นจำนวน 3 รอบ ในวันที่ 1, 3 และ 7

กรณีพ้นสารเคมีด้วยเครื่องฝอยละอองละเอียด ให้พ่นจำนวน 2 รอบ ในวันที่ 1 และ 7

- รมรงค์กำจัดลูกน้ำยุงลายทั้งหมู่บ้าน/โรงเรียนให้มีค่า HI < 10 และ CI = 0 ตามลำดับ
- ประชาสัมพันธ์ให้ อบต./เทศบาล/อสม./โรงเรียนและประชาชนได้รับทราบการระบาดของโรค
- ประเมินผลการควบคุมโรคและการกำจัดลูกน้ำยุงลายภายหลังดำเนินการทุกครั้ง

5. เมื่อมีการระบาดอย่างต่อเนื่องควรมีประชุมคณะกรรมการระดับตำบลโดยนำข้อมูลการเกิดโรคและค่าดัชนีลูกน้ำยุงลายมาใช้ในวางแผนแก้ไขปัญหาทุกสัปดาห์จนกว่าโรคจะสงบ

6. จัดทำ Spot map เพื่อวิเคราะห์การกระจายและขอบเขตการเกิดโรค ซึ่งจะช่วยบ่งบอกถึงพื้นที่อันตรายที่อาจมีการแพร่ระบาด ทั้งนี้จะได้เพิ่มความสนใจเป็นพิเศษ

7. วิเคราะห์การกระจายของผู้ป่วยแต่ละพื้นที่ตามเวลา หากการดำเนินควบคุมโรคได้ผลไม่ควรมีผู้ป่วยรายอื่นเพิ่มหลังจากกำจัดตัวแก่ 7-10 วัน หรือภายหลัง 28 วัน นับจากวันเริ่มป่วยของผู้ป่วยรายแรก หากยังมีผู้ป่วยอยู่ควรวิเคราะห์การดำเนินงานในหมู่บ้านนั้นอีกเพื่อหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขต่อไปอีก

8. ควรมีการเฝ้าระวังและติดตามในหมู่บ้านผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีผู้ป่วยที่มีลักษณะอาการคล้ายโรคไข้เลือดออกต้องรายงานให้สถานบริการที่รับผิดชอบทราบโดยด่วน เพื่อการควบคุมโรค

9. การควบคุมโรคในผู้ป่วยรายแรกถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการระบาดซ้ำ จึงควรดำเนินการอย่างจริงจังในผู้ป่วยรายแรกมากกว่าจะรอให้มีผู้ป่วยมากขึ้นถึงดำเนินการจริงจัง

มาตรการด้านการรักษาพยาบาล ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. การวินิจฉัยและการรักษาพยาบาลให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ WHO
2. พัฒนาศักยภาพและความพร้อมของบุคลากรในการวินิจฉัยและรักษาพยาบาล โดยเฉพาะแพทย์พยาบาลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่จบใหม่
3. จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการวินิจฉัย เช่น เครื่องวัดความดันโลหิต หลอดแก้วเก็บเลือด เครื่องปั่นเลือด เครื่องตรวจนับเม็ดเลือด เป็นต้น และการรักษาพยาบาล เช่น น้ำเกลือ เลือดและเกล็ดเลือด เป็นต้น ให้พร้อมและเพียงพอ
4. จัดระบบตรวจชันสูตรทางห้องปฏิบัติการเพื่อสนับสนุนการวินิจฉัยและรักษาผู้ป่วยได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะนอกเวลาราชการ
5. ควรมีการประสานและเตรียมความพร้อมของระบบเครือข่ายการส่งต่อผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงไปรับการรักษาในโรงพยาบาลใหญ่ได้รวดเร็ว
6. ควรเพิ่มความระมัดระวังผู้ป่วยไข้เลือดออกในเด็กที่มีน้ำหนักตัวมากกว่าปกติและผู้ใหญ่มากขึ้นเพื่อจะได้ให้การรักษาที่ถูกต้องและรวดเร็ว
7. จัดการดูแลให้หอผู้ป่วยไม่มีแหล่งเพาะพันธุ์และยุงลาย เพื่อไม่ให้เกิดการแพร่เชื้อจากผู้ป่วยเกิดขึ้นในโรงพยาบาล
8. ให้บริการด้านสุขศึกษาแก่ญาติผู้ป่วยเพื่อสังเกตอาการและการดูแลผู้ป่วยที่บ้านและสถานบริการได้อย่างถูกต้อง
9. เมื่อมีผู้ป่วยไข้เลือดออกเสียชีวิต ควรมีการประชุมจัดทำ Dead case conference เพื่อหาสาเหตุและเป็นแนวทางการให้การรักษาพยาบาลแก่ผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

แนวทางในการเลือกหมู่บ้านเสี่ยงสูงต่อการระบาดของโรคไข้เลือดออก เรียงอันดับความสำคัญ

1. หมู่บ้านที่ไม่เคยเกิดโรค แต่อยู่ใกล้กับพื้นที่เคยเกิดโรคเมื่อ 1 – 3 ปีที่ผ่านมา
2. หมู่บ้านที่ไม่เคยเกิดโรคและเป็นชุมชนหนาแน่น
3. หมู่บ้านที่มีการคมนาคมจากชุมชนใหญ่สะดวก และพื้นที่ที่มีการไปมาหาสู่กันเสมอ
4. หมู่บ้านที่มีความชุกชุมของยุงลายสูง
5. หมู่บ้านที่มีผู้ป่วยหรือมีการระบาดในปีก่อน หรือหมู่บ้านที่มีผู้ป่วยไม่ติดต่อกัน 3 ปี

ปัจจุบันการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกต้องอาศัยงบประมาณ/เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และอาสาสมัครสาธารณสุขเป็นหลัก อาจไม่เพียงพอทุกหมู่บ้าน จึงควรใช้ระบาดวิทยาของโรคไข้เลือดออก และการเฝ้าระวังโรคช่วยในการพยากรณ์การระบาดของโรค และเลือกพื้นที่เสี่ยงสูงต่อการระบาด ดำเนินการตามลำดับความสำคัญของพื้นที่ จะเป็นการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคไข้เลือดออกที่เหมาะสมในปัจจุบัน

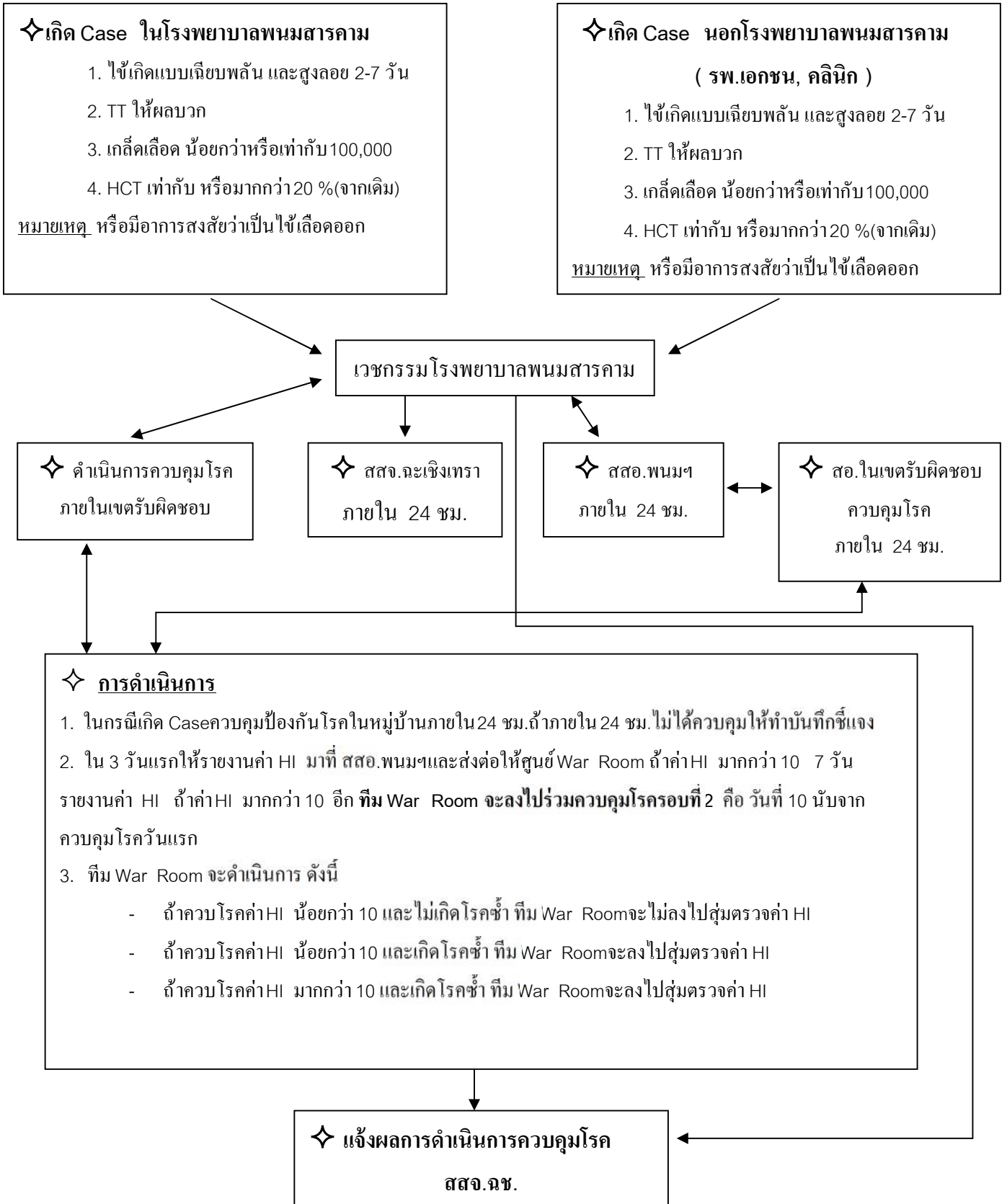
การพยากรณ์การระบาดต้องเฝ้าระวังโรคอย่างใกล้ชิด ถ้าพบว่าในเดือนมกราคม – เมษายน มีผู้ป่วยมากกว่าค่ามัธยฐาน 5 - 7 ปี แสดงว่าการระบาดจะรุนแรง ระยะนี้มีเวลาพอที่จะกำจัดลูกน้ำและตัวแก่ได้ทันก่อนฤดูฝนจะมาถึง

ผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกจะพบตลอดทั้งปี แต่ในเดือนมกราคม – เมษายน ของทุกๆปีจะมีผู้ป่วยไม่มาก จึงเป็นช่วงเวลาป้องกันโรค ในเดือนพฤษภาคม – ตุลาคม เป็นช่วงที่มีการระบาดทุกปี จึงเป็นช่วงเวลาของการควบคุมโรค

การกำจัดตัวแก่ยุงลายโดยใช้เครื่องพ่นสารเคมีมี 2 รูปแบบ คือ

1. การพ่นหมอกควัน วิธีนี้ได้ผลในการกำจัดยุงลายตัวแก่น้อย ประมาณ 15 - 20 เปอร์เซ็นต์ ถ้าจะให้ได้ผลดีจะต้องพ่นบ่อยครั้ง ทุก 2 - 3 วัน และต้องปิดประตูหน้าต่างให้มิดชิดขณะพ่น และต้องศึกษาชนิดของยาฆ่าแมลงด้วย
2. การพ่นฝอยละอองละเอียด (ULV) เป็นวิธีการกำจัดยุงลายตัวแก่ได้ดีที่สุด โดยเฉพาะเครื่องพ่น ULV ขนาดเล็กแบบสะพายหลัง แต่ขึ้นอยู่กับยาฆ่าแมลงด้วย การพ่น ULV ด้วยเครื่องขนาดใหญ่บนรถยนต์ได้ผลไม่ดี เพราะยาฆ่าแมลงเข้าไปในบ้านได้น้อยและสิ้นเปลืองมาก การกำจัดยุงตัวแก่ด้วยยาฆ่าแมลงชนิดกระป๋องที่ขายตามท้องตลาด เหมาะกับพื้นที่ขนาดเล็กภายในบ้านเท่านั้น ไม่เหมาะกับการป้องกันและควบคุมโรคในพื้นที่ เพราะสิ้นเปลืองมาก

แนวทางการดำเนินงานควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก อำเภอพนมสารคาม

หมายเหตุ การควบคุมป้องกันโรคดำเนินการโดยการดำเนินการทางกายภาพ
ทางชีวภาพ การพ่นสารเคมี พร้อมให้สุขศึกษา ประชาสัมพันธ์